

MAIJA KREKLE

Visticamāk, ka ne Varbūt tā uz jautājumu, vai viņa šajā dzīvē ir bijusi patiesi laimīga, atbildētu REGĪNA EZERA. Pēdējās intervijās viņa diezgan atklāti stāstīja par savu neizdevušos laulības dzīvi, par meitām un mazbērniem, par vientulību Ķeguma mežu ieskaustajā mājā, par saviem suņiem. Pēc viņas nāves vecā portfelī, ko gatavojās mest ārā, mistiski atradās mīlestības vēstules, kuras Regīna Ezera bija rakstījusi vārdā nenosauktam cilvēkam. Vitālā, enerģiskā un pilnasinīgā ģimenes māte tālajos pagājušā gadsimta sešdesmitajos gados bija izdzīvojusi kautru un romantisku, bezgala skaistu un skumju – jo tik ļoti nelaimīgu un neatbildētu – mīlestību.

Rakstnieces jaunākā meita Aija kādu brīdi šaubījās, vai vēstules publicēt. "Tomēr, tā kā tās ir cieši saistītas ne vien ar viņas personisko, bet arī ar radošo dzīvi, svaru kausi nosvērās par labu publicātei," viņa – literāte Aija Vālodze – rakstīja grāmatas ievadā. Un jau nākamajā gadā pēc rakstnieces nāves iznāca Regīnas Ezeras pati atklātākā un arī pati noslēpumainākā grāmata "... pār izdegušiem laukiem skrien mans sapnis".

Protams, daudzi uzreiz nojauta, kurš bija mistiskais cilvēks, kas tik ļoti rosinājis Regīnas Ezeras iztēli un kura garīgā klātbūtne devusi viņai tik daudz brīnumainu fantāziju un ļāvusi būt laimīgai savā iedomātajā mīlestībā. Kā dzīvs starp rindām atplaiksnījās inteligentā, vienmēr mierīgā un šķietami nesatraucamā dramaturga, ilggadējā Rakstnieku savienības un arī Kinematogrāfistu savienības sekretāra Gunā-

Es neziēdēšu vairs nekad



FOTO NO MĪSINA BIBLIOTĒKAS SIKĪSPĒDĀRBU KRĀJUMA UN N. IKSTENAS GRĀMATAS "ESAMĪBA AR REGĪNU"

ra Priedes tēls. Viņi dzīvoja katrs savā Daugavas pusē, taisnā līnijā abus šķīra tikai nedaudzi kilometri, bet reāli tas bija pilnīgi nepārvarams attālums, jo priekšā stāvēja tik daudzi šķēršļi...

Pats galvenais no tiem – Regīnas Ezeras romantiskā

mīlestība neguva atbalsi. Tā izskanēja tukšumā, tā tika atraidīta pieklājīgi un smalkjūtīgi, bet – atraidīta un turklāt kategoriski, neatstājot nekādas cerības.

Vienīgais ieguvums – šie mīlestības pārdzīvojumi deva latviešu literatūrai brīnišķī-

gus darbus, bet to autorei – iespēju vismaz iztēlē izrauties no brīžam pārāk smagās ikdienības...

Visticamāk, ka ne, – tā viņa varētu arī atbildēt uz jautājumu, vai kādreiz bērniņā



saucā par poļu skandālistiem no piektā stāva. Regīnas tēvs bija pa pusei polis, bet varbūt arī itālietis, pa pusei vācietis, māte – pa pusei poliete, pa pusei latgaliete. Impulsīvā, histēriskā māte un klusais, apdomīgais tēvs, kurš mieru meklēja vientuļās pastaiģās pa mežu, – no šiem diviem pretpoliem radās raganīgā šarma pilnā rakstniece, kas no katra sūkuma prata izburt aizraujošu stāstu. Regīna Šamreto bija gudra un vēriņa meitene, kas agri iepazīna daudzas dzīves puses, par kurām kārtīgās latviešu ģimenēs augošajiem bērniem nebija pat nojaušmas. Par spīti visam, skolā viņa bija teicamnice, kaut gan (ņemsim to vērā!) tikko bija iemācījusies runāt latviski. Kara gados Šamreto ģimene nokļuva Vācijā, mazā pilsētiņā pie Elbas.

Turpat blakus diezgan brīvā režīmā dzīvoja itāliešu karagūstekņi. "Saglabāt nevainību šeit bija bezcerīgs pasākums," savās atmiņās vēlāk rakstīs Regīna Ezera. Viņai bija tikai četrpadsmit gadu, kad jaunais itālietis Tulio Frizoni kļuva par pirmo vīrieti viņas mūžā.

Kara laika mīlestībai nebija lemts ilgus mūžs, jaunaļņajai Regīnai paveicās izmukt arī no uzvarošās padomju armijas karavīru uzbrukuma, jau 1945. gada oktobrī viņa atgriezās dzimtenē un tūlīt pat iestājās Natālijas Draudziņas ģimnāzijā. Meitene atkal bija apaļa teicamnice, kurai vienlīdz labi padevās gan sacerējumi, gan matemātika. Tomēr zelta medaļu Regīna Šamreto nedabūja šaubīgās pagātnes dēļ – jo īsti padomju cilvēki uz Vāciju netika bēguši... Sudraba medaļu gan viņai nevarēja nepiešķirt, un arī tā deva priekšrocības iestāļai jebkurā augstskolā.

Viņu attiecībās nemaz nebija erotikas mūsdienu izpratnē, Regīna Ezera mīlēja savas sirds izvēlēto kā mistisku svēto, nevis dzīvu cilvēku ar miesu un asinīm.

Meitene devās uz Filoloģijas fakultāti, bet, negribēdama kļūt par skolotāju, izvēlējās žurnālistikas studijas, pavisam mīglaini nojauzdamā, ko tās solīja.

Mācības grūtības nesagādāja, eksāmeni un ieskaites tika nokārtoti bez liekām pūlēm, atlika daudz brīva laika, kas tika izmantots

mazai milas dēķai ar bijušo leģionāru Jēkabu Lasenberģu. Viņš bija parasts strādnieks ar saviem vienkārša cilvēka paradumiem. Lieta kļuva nopietna, un abiem vajadzēja steidzami apprecēties, lai bērnam, ko Regīna gaidīja, būtu tēvs. "Man nebija pilns divdesmit viens gads, kad piedzima Inese – vārģa, slimīga meitenīte, tieva kā sveķīte, ar smagu iedzimtu kaiti," vēlāk viņa rakstīs vēstulē savam sapņū tēlam, iedomātajam mīļotajam.

Jaunības bezrūpībai pieņāca gals. Mācības netika pamestas, bet vajadzēja sākt vēl arī strādāt, lai gādātu par bērnu. Jēkabam daudz labāk patika pasēdēt viru bariņā pie degvīna glāzes. Diezgan ātri jaunā sievietē saprata, cik smagi kļūduļģusies vīra izvēlē, un jau pēc trim gadiem viņai no šā cilvēka palika tikai meitiņa un uzvārds.

domājusi kļūt par rakstnieci. Un turklāt vēl par latviešu rakstnieci. Regīnā Ezerā ritēja pavisam maz latviešu asiņu, līdz sešu gadu vecumam viņa latviski pat neprata un runāja savdabīgā poļu–krievu žargonā. Meitenes kolorīto ģimeni kaimiņi

Likās, ka dzīves doto punu pietiek un nu viņa kļūs prātīgāka un apdomīgāka savā izvēlē, taču nē, laikam tās trakās poļu asinis dzina Regīnu jaunās nepatīkšanās. Viņas ceļš veda no leģionāra pie čekista.

Redakciju, kurā studiju laikā strādāja Regīna, vadīja Česlavs Kindzulis, precējies divu meitenišu tēvs, Tēvijas kara invalīds, kuram šķemba bija norāvusi pusi pēdas. Darbs viņus satuvināja, Kindzulis varēja jaunajai kolēģei daudz palīdzēt un arī ieteikt labākos risinājumus. Tā nu sagadījās, ka Regīna, vientuļā māte, iesācēja žurnāliste un rakstniece, kas tikko publicējusi savu pirmo stāstu, beidza klātienēs studijas universitātē, gaidot ārtaulības bērnu no Kindzuļa.

"Kad pienāca dzemdību stunda, man nebija neviena, kam lūgt palīdzību, – nakti gāju pusotru kvartālu līdz telefonautomātam, lai pati

sev izsauktu ātro palīdzību, pie vārtiem sagaidīju auto-mašīnu..." Tās ir rindas no jau minētās vēstules. Pēc laika, kad piedzima Regīnas trešā, viņas un Kindzuļa otrā meita, jaunajai mātei nebija sava dzīvokļa, bērna atņūpus vajadzēja mazgāt uz atkritumu kastes pagalmā.

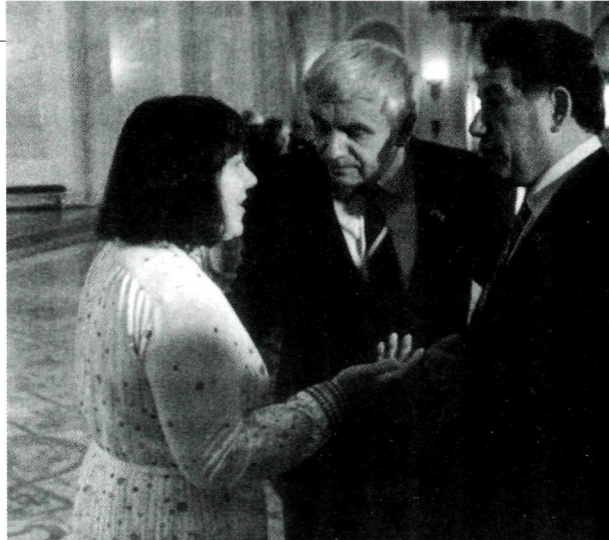
Kindzulis šķīrās no sievas un apprecējās ar Regīnu, bet laimes sajūtas viņai nebija. Pārāk daudz pazemojumu un nievu bija piedzīvots jau pirms kāzām, un arī ģimenes sadzīvē bija par maz prieka un gaišu brīžu. Toties auga meitas – Inese, Ilze, Aija. Un no neievērotas jaunās autore veidojās izcila prozaikē.

* * *

Tajā brīdī, kad viņu kā zibens spēriens ķēra mīlestība, Regīna Ezera jau bija četru grāmatu autore, pēc nonieciņošanās pašnovērtējuma – sirmot sākusī daudz bērnu māte ar dzemdībās sabojātu augumu. Viņai ritēja trīsdesmit sestais mūža gads, pats sievišķības pilnbrieds...

Regīnai bezgala gribējās milēt un tikt milētai. Romantiskais varonis bija turpat blakus – viņi abi bija draugi un domubiedri, kurus vienoti kopīgs darbs un arī nebeidzami sabiedriskie pienākumi Rakstnieku savienībā.

Gunārs Priede, atturīgs un inteligents, mierīgs un nosvērts visās dzīves situācijās, cilvēks, kas savas jūtas un pārdzīvojumus uzticēja tikai dienasgrāmatai, bet ārēji saglabāja laipnību un pieklājību. Viņš bija cilvēks, kas nekad nesmeļās skaļi un neraudāja, citiem redzot. Blakus robustajam Česlavam Kindzulim viņš patiesi bija sapņu tēls. Atšķirībā no daudzu tautību bērna Regīnas Ezeras Gunārs Priede bija lēnprātīgais tīrasīņu latvietis, kas kopš vidusskolas gadiem maigi un apskaidroti milēja savu klasesbiedrēni Dzidru, galu galā beidzot arī kļūdams par viņas dzīves draugu un viņas bērnu audzītēju. Uz Lielvārdi Gunāru Priedi bija aizvilinājusi vēlēšanās būt blakus Dzidrai. Savu domu un jūtu pārņemts, viņš



Regīna ar Gunāru Priedi un Čingizu Aitmatovu Maskavā. 80. gadi.

pat nenojauta, ka modinājīs sapņus un ilgas kādā citā sievietē. No kāda neviļus izteikta vārda, no kāda silta skata, no iedomām un iztēles vien Regīna radīja savu iemīlotā tēlu, kam varbūt pavisam maz bija kopīga ar reāli eksistējošo personu. Viņa izdzīvoja sevi nekad nepieredzētās pirmās kautrās mīlestības maigumu un jūtu mulsumu, romantisko trauksmi un ilgas. Dzīves prozas viņas dzīvē bija atliku likām, nu tajā ienāca arī poēzija. "Man gribas un negribas tur aizbraukt, uz Pārogres klušo egļu silu, kur reiz, pavisam nejauši, ar prieku un šausmām atskārtu, ka milu tevi. Un es vēlos to saglabāt atmiņā. Visu, kā bija toreiz. Sniegu, zaru šūpas, dažu labu dienu siku atkušņainu lietutiņu, kuru es lādēju, rupjas maizes donu, ko es nograuzu, atspiedusies pie koka, pirkstiem stingstot, jociņās vārnas, par kurām es smējās, jo tuvumā nebija ne dzīva gara, kas mani varētu noturēt par jukušu..."

Viņai pietika ar sarunām, satikšanos darba jautājumos, viņa silto rokaspiedienu. Šis saldās atmiņas baroja sievietes iztēli, laimes sajūtu radīja milētā cilvēka atzišanās, ka dažreiz, būdams tuvumā viņas mājām, iedomājies par viņu. Tik jauki bija just Gunāru smaidām abu telefona sarunu laikā, dzirdēt, cik brīnišķi viņa lūpās skanēja Regīnas vārds... Kādreiz, Rakstnieku savienības mašīnā braucot, neviļus

saskārās abu pleci, Regīnai tā gribējās pieskarties viņam vēlreiz, bet "manas rokas tā arī palika klēpī, gausas, rāt-nas, paklausīgas. Tās nebija nodevējas, šīs rokas, kam jāskauj vīra kakls un jāglāsta bērni". Viņu attiecībās nemaz nebija erotikas mūsdienai izpratnē, Regīna Ezera milēja savas sirds izvēlēto kā mistisku svēto, nevis dzīvu cilvēku ar miesu un asinīm. Viņa pati savā dzīvē bija vadījies tikai no kaislības, ne no prāta, mīlestības dēļ viņa bija spējīga zaudēt galvu, nogalināt un nogalināties pati. Bet mīļotais cilvēks, viņas acīm skatīts, ir pavisam pretējs: "Katru savu soli tu pavadi ar domu: "Vai es driksstu? Kā tas izskatīsies no malas? Vai mani nenosodīs? Vai tā nebūs nelietība?" (..) Tu nekad neaizmirsties, pat reibumā ne. Tas ir tavs spēks un tavs vājums. (..) Tev ir dzelžaina griba. Bet tā ir griba, kas tev palīdz neņemt to, ko nedrīkst. Tā nav griba, kas palīdz paņemt, pārvarēt barjeru, nebaidīties no sekām, no mokām, no apspūdzības. Tu esi kristāltīrs līdz abstraktumam. Vālodze, kas pārtiek no rasas."

* * *

Regīna Ezera atzinās viņam mīlestībā, vēlāk gan to smagi nožēlodama. Ar mokošām ilgām gaidīja atbildi. Un saņēma to – kristāltīra un pareiza cilvēka atbildi, kas grieznotu kuru katru padomju laikā rakstītu romānu par



aizliegtu un nepareizu mīlestību un kuru tālaika vidusskolēni varētu izrakstīt kā spilgtu pozitīvo varoni raksturojošu citātu...

Atraidījums sāpēja, lepnai un vienaldzīgai izrādīties bija neiespējami. Viņa turpināja rakstīt vēstules, kuras vienam nerādīja. Mīlestība turpinājās. Tā nomasķējas par draudzību. Garīgā saprašanās likās pilnīga. "Bet no putna sakustināta balti ziedoša ķiršu zara rāmi krīt lejup sniegs – kā vēltīgas klusas ilgas, kā nepiepildīti sapņi, un viss pārdzīvotais, salīdzinot ar to, šķiet brūni atkušna dubļi."

1967. gada maijā viņi abi pavādīja skaistas dienas Maskavā, rakstnieku kongresā. Tik labi bija būt kopā neslēpjoties, pastaigāties pa pavasarīgo pilsētu, runāties par visu, ko drīkst gribēt. Kopīgas dienas un vakari, kas pārvēršas naktis. Bet pēc atgriešanās bija smagums dvēselē, izmīsums par to, ka, dzīvojot ar vienu vīrieti, Regīnai ar ilgām jādomā par otru, kurš nespēj viņai pieskarties, jo viņam nav tādu tiesību... "Kāpēc mēs nevaram mesties kā atvarā, izbaudīt visu, ko varam viens otram sniegt, izdzert aizgūtēm – nomierināties, apnikt, vilties – vai vilkt savu mīlestību kā suni pie saites pa tumšām pavārtēm, kur nesniedz citu ļaužu skatiens?"

Gaidot to dienu, kad beidzot varēs tik ļoti milēto cilvēku satikt ar pavisam vienaldzīgu sirdi un izbrīnīta sev pajautāt, vai tiešām viņa to reiz mīlējusi, Regīna izdomāja visādus aizliegumus. Viņa skaitīja vispirms līdz simtam, lai tikai viņam neapdomīgi nepiezvanītu, pēc tam vēl un vēl, līdz bija par vēlu. Aizliedza sev braukt laivā līdz viņa mājai. Apsolījās nedomāt par to, kā viņš reiz izteica vārdu "mīlā", neubagoja laimes drusciņas. Pēc diviem izsapņotās mīlestības gadiem Regīna Ezerai raksta atvadu vēstuli. "... es esmu tāda pati kā šis koks – rudenī pēkšņi uzliesmoju dzeltenās ugunis, un man likās, ka es ziedu. Bet tā bija sadeģšana, nevis ziedēšana. Tagad esmu nobirdinājusi lapas, un vējš šūpo manus

... Vēstules tika parādītas adresātam. Pareizais cilvēks tās atdeva atpakaļ, varbūt pat neizlasījis: "Rakstīsim savus literāros darbus, nerakstīsim vēstules viens otram."

kailos zarus. Esmu samierinājies, ka neziedēšu vairs nekad."

Tomēr sirds vēl kaut ko cerēja, jo pēc gada vēstules tika parādītas adresātam. Pareizais cilvēks tās atdeva atpakaļ, varbūt pat neizlasījis:

"Rakstīsim savus literāros darbus, nerakstīsim vēstules viens otram." Viņš nemeloja un neizlikās, bet kā viņa gaidīja kaut pāris vārdu par to, ka skaistās dienas Maskavā arī viņam bijušas nozīmīgas un palikušas atmiņā...

Ar laiku patiesi visas sāpes tika ieauštas Ezeras romānos, kur tik smeldzīgi skaisti bija attēlota tieši nepiepildītā, neiespējamā mīlestība.

Pēc viņas romāna "Aka" tika uzņemta brīnišķīgā latviešu filma "Ezera sonāte". Režisors un galvenās lomas tēlotājs bija Gunārs Cilin-skis, vīrišķīgi skaists un romantisks cilvēks. Bet kaut kas viņa sejā atgādināja citu Gunāru... Paziņas brīnījās, ka Regīna pēkšņi sāka īpaši posties, pērkot jaunu mēteli un elegantu cepuri... Nu jā, nauda jau viņai tagad bija.

Bet par naudu varēja nopirkt visu, tikai ne laimi.

Regīnai Ezerai nācās pārdzīvot pašas smagākās bēdas – divdesmit divu gadu vecumā savas iedzīmtās kaites dēļ dzemdībās kopā ar tikko dzimušo mazuli aizgāja bojā meita Inese.

Gadījās arī citas nelaimes. Nodēga mājas, rakstniece palika bez pajumtes un iedzīves. Pēc trīsdesmit gadu kopdzīves viņa sarāva laulības saites ar Česlavu Kindzuli. Daudz pārdzīvojumu sagādāja arī jaunāko meitu dzīve, bet viņu bērni – divi Regīnas Ezeras mazdēli un mazmeitēna – ļāva rakstniecei iejusties arī vecmāmiņas lomā.

Īpaši viņai tā nepiestāvēja. Vientulība gan biedēja, gan ļāva domāt, rakstīt – tātad strādāt. Daudz vairāk pēdējos dzīves gados uztrauca nabadzība.

Savāda sakritība – Gunāra Priedes nāves ziņa ir vienā laikraksta lappusē ar Regīnas Ezeras jubilejas pasākuma atreferējumu. Savas atšķirtībā nodzīvotās pavisam atšķirīgās dzīves viņi beidza stipri līdzīgi – pilnīgā vientulībā, pēkšņi un negai-

dīti. Gunārs Priede, no Lielvārdes iebraucis Rīgā, dzīvokli sajūtās slikti, piezvanīja ātrajai palīdzībai, bet, to nesagaidījis, nomira ar telefona klausuli rokā. Viņam bija septiņdesmit divi gadi.

Regīna Ezerai, sīkstā un sāpīgā vientulībā Ķeguma mežu vidū cinīdamās ar sadzīves problēmām, savā mājā bija pakritusi un nomirusi. Otrā dienā viņu atrada kaimiņiene. Rakstniecei ritēja septiņdesmit otrais mūža gads...

Savā pēdējā intervijā viņa bija visu it kā jau paredzējusi: "Kādreiz ir vientuļi, kādreiz skumji, kādreiz uznāk pamestības sajūta, bet es izbaudu šo nakti, kas man ir dota: spīd mēness, nokrīt kāda zvaigzne, tā nokrītīšu arī es. Viegli un bez sāpēm."

Vai patiesi nesāpēja?

Visticamāk, ka ne. Tomēr sāpēja. **MV**